

N:o 125.

Af herr **Hj. Branting**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t angående införande af lika rösträtt och proportionella val vid stadsfullmäktigeval.*

Vid 1897 års riksdag tillät jag mig väcka motion om slopande af den 100-gradiga röstskalan och införande af lika rösträtt vid stadsfullmäktigeval. Att ett sådant attentat mot rikedomens-enväldet i stadskommunerna med indignation tillbakavisades, behöfver knappt omtalas. I motiveringen fans något antydt om hur arbetareklassen kunde begagna den kommunala magten i sin emancipationskamp; detta ansåg Första Kammaren till den grad upprörande, att den demonstrativt ogillade lagutskottets motivering för afslag, såsom allt för hofsamt hållen. Andra Kammaren uttalade sig med 150 röster mot 57 likaledes för status quo.

Något ljusare utsigter tedde sig deremot vid 1899 års riksdag, då den kommunala rösträttsfrågan både för land och stad från många håll var bragt å bane. För min del hade jag i motion n:o 163, till hvilken jag härmed tillåter mig hänvisa, på nytt gjort på anförda skäl yrkande i öfverensstämmelse med min principiella uppfattning om hvad medborgerlig likställighet ovilkorligen kräfver och sålunda på nytt begärt ett uttalande för *lika* kommunal rösträtt. Men då mycket talade för att förbinda denna reform med införande af en valmetod, som ger äfven minoriteterna hvad dem bör med rätta tillkomma, enligt sjelfva grundidén för det representativa

systemet, upptogs i denna motion äfven begäran om *proportionella* val, som numera flerstädes praktiskt visats kunna förträffligt funktionera.

Lagutskottet upprepade sitt gamla nådiga tågorndnings-skäl mot hvarje ändring för städernas del, att frågan om begränsning af den kommunala rösträtten på landet borde *först* lösas. Men 6 reservanter från Andra Kammaran, med numera statsrådet Husberg i spetsen, påyrkade en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte af ytterligare begränsning af den kommunala rösträtten i stad. Och Andra Kammaran anslöt sig till denna reservation, hvars allmänna formulering möjliggjorde beaktande äfven af de längst gående reformkraven.

Sedan dess har som bekant 1900 års Riksdag omsider lyckats genomföra en första liten begränsning af den kommunala rösträttsdespotismen för landsbygdens del, och Kongl. Maj:ts sanktion har följt. Det i Riksdagen ständigt återupprepade inkastet mot en tidsenlig reform i detta fall af förhållandena i städerna är dermed ändtligen bragt ur verlden; till och med enligt de förra lagutskottens mening bör nu tiden kunna anses vara inne för en demokratisering af våra städers kommunala lif.

Om jag sålunda vågar påräkna, att i detta fall det konservativa motståndet i Riksdagen från och med i år förlorat en hittills med framgång anlitaad stödjepunkt, så bör å andra sidan det uppvaknande af det kommunala intresset, som vi bevittna hos arbetareklassen i en hel del af våra stadssamhällen, vara för alla framstegsmän en kraftig sporre att just nu söka göra hvad möjligt är för att bereda tillbörligt rum för dessa nya krafter, till gagn för de många och för samhället i dess helhet.

Redan i min motion för 2 år sedan kunde jag anföra några exempel från då nyss hållna val på de oeffterrättliga och rent upprörande resultat, hvartill den 100-gradiga skalan ledt. I Karlstad hade en person, som stängdes ute, dubbelt så många medborgares röster som en bland de valde. I Gefle stodo arbetare-valmännen i kö in på sena qvällen för att få in *en* man i stadsfullmäktige; 732 personer röstade på honom, men den siste bland dem som valdes gick in med mer än dubbelt så högt röstetal — afgifvet af 422 personer; o. s. v.

Det intresse bland de djupa lagren för att få sina synpunkter fram hos stadsfullmäktige, hvilket då var i sin början, har sedan dess kraftigt ökat. På en hel mängd håll ha arbetarne sökt i massa storma fyrkväldets borgar, och på ett par orter ha de herskande verkligen visat nog humanitet och klokhet att frivilligt öppna porten för någon de utestängdes taleman. Men i de allra flesta fall har resultatet ej kunnat blifva annat, än att de fattiga

fått svart på hvitt på sin rättslöshet i kommunen gent emot de rika — till hvilken fromma för den nu så ofta omtalade »nationella samlingen» det må en hvar med sig sjelf pröfva.

Se här några exempel från slutet af förlidet år:

I *Malmö* ryckte arbetarne så fram den 8 december, att den vanliga valmanskåren fördubblades. Af 1631 röstande togo 883 arbetarepartiets valsedel oförändrad. Men denna *majoritet* af valmän, som för öfrigt begränsat på förhand sina anspråk till 3 platser bland 27, fick ej en enda representant! Den förfogade öfver blott 10,000 röster, minoriteten öfver 40,000. En bland arbetarekandidaterna nådde genom understöd från borgarekretsar upp till den i och för sig vackra och varslande siffran af 20,273 röster, men det skilde dock öfver 3,000 röster till den siste bland de valde.

I *Södertelje* valdes vid ett fyllnadsval den 20 november en person af ett 60-tal meningsvänner med 3,096 röster. Arbetarekandidaten nådde blott 1799, fast dubbelt så många valmän, 125, gåfvo honom sitt förtroende. Vid allmänna valet den 11 december upprepades detsamma; alla arbetarekandidaterna stannade utanför, trots ett dittills oerhördt lifligt deltagande i valet.

I *Nyköping* valde vid ett fyllnadsval i augusti 49 personer en för dem behaglig »arbetarekandidat». Arbetarne sjelfva hade satt upp en annan, och röstade 153 man starka på honom, men han fick stanna utanför. De 49 vägde mer än de 153.

Arbetarestaden *Eskilstuna* har särdeles belysande siffror. Valet den 14 december var enastående lifligt. Af 1182 valsedlar voro ej mindre än 959 s. k. »rena vensterlistor», 138 höger- och 85 blandade. Trots denna förkrossande majoritet bland valmännen segrade vensterlistan endast delvis, då man från hvardera sidan mönstrade c:a 8,000 röster; arbetarepartiets specielle kandidat stannade utanför!

Valet i *Gefle* den 13 december blef en extra riksskandal af samma art som Stockholmsvalet 1887 genom att 1158 röstsedlar — öfver hälften af de afgifna — kasserades på grund af förment namntvetydighet. Men ur här ifrågavarande synpunkt skulle det äfven utan detta ha varit en nästan lika stor absurditet. Dessa 1158 valmän förfogade nemligen blott öfver 13,000 röster, medan motpartiet, 572 valmän, alltså icke häften så manstarkt, mönstrade lägst 14,349 röster.

Men nog med exempel. Den 100-gradiga skalans orättfärdighet behöfver inga bevis, men så länge ett missförhållande betraktas med slö likgiltighet af dem, som lida derunder, kan det bestå i kraft af tröghetens lag. Nu är deremot i våra stadssamhällen ropet: ned med den 100-gradiga

skalan! höjdt från arbetareleden på allvar, och kommer då icke heller att tystna förr än det vunnit gehör.

Om hvad som bör träda i stället kan efter min mening icke heller något tvifvel råda. Det är icke några nya gradationer, utan likställighetens princip som framtiden tillhör. Det kan vara öfverflödigt att här upprepa den närmare utveckling af detta ämne, som gifvits i min motion, n:o 163, till 1899 års Riksdag, till hvilken jag hänvisar. Nog af, de försigtiga må se på utlandets omdöme, de »praktiska» må betänka, hur högst nödigt det är, att ett socialt reformarbete under de direkt intresserades egen medverkan med första får börja i våra arbetarestäder, de, som tala om att de rika bära de »tyngsta» bördorna för kommunerna, må draga sig till minnes, att alla skattskyldiga nu bära i proportion till sin inkomst lika tunga bördor. Och de som frukta för ett ensidigt majoritetsförtryck från de hittills magtlösa sida må väl icke kunna få en bättre garanti än införandet samtidigt med den lika rösträtten af ett proportionellt valsysteem, som alltid skall tillförsäkra äfven de nu ledande elementen en vederbörlig representation, på samma gång det enligt sakens natur bör vara egnadt att bereda plats främst för de dugligaste ur alla klasser och partier till hela samhällets fromma. Konservativa och demokrater böra här kunna mötas i gemensam sträfvan att utbyta det nu rådande ohållbara rikedomens- enväldet icke mot någon ny godtycklig röstskala, principiellt lika förkastlig och för den naturliga likställighetskänslan lika kränkande som den 100-gradiga, utan mot en definitiv och betryggande lösning: proportionella val på den lika rösträttens grund.

På grund af det anförda vågar jag därför hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande af förslag till ändrade bestämmelser angående rösträtten vid val till stadsfullmäktige, grundade på principen: lika rösträtt — proportionella val.

Stockholm den 27 januari 1901.

Hjalmar Branting.
